

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esitetty 10 % vähimmäisomistusvaatimus ei luo kustannussäästöjä tai tehokkuutta, jota on asetettu tavoitteiksi lakimuutokselle. Esitetty vähimmäisomistusvaatimus heikentäisi erityisesti pienten kuntien asemaa ja vaikeuttaisi merkittävästi esimerkiksi ICT-palveluiden ja talous- ja palkkahallintopalveluiden laadukasta tuottamista.

Hallitusohjelman tavoitteet säästöistä eivät tule toteutumaan sidosyksiköiden omistukselle asettavalla rajoituksella. Sääntely ei edistä hallituksen tavoitetta sidosyksiköiden tarkoituksenmukaisesta hyödyntämisestä, ei lisää kilpailua eikä siirrä liikevaihtoa markkinoille julkisuudessa esitetyllä tavalla.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Sallan kunta näkee hankintojen huolellisen valmistelun ja markkinakartoituksen tärkeinä. Erityisesti ICT-hankinnoissa vaaditaan erityisosaamista, jota erityisesti pienissä kunnissa ei aina ole saatavilla. Kunnat hyödyntävät suuremmissa hankinnoissaan markkinakartoitusta. Sitä ei pitäisi tehdä velvoittavaksi, vaan enemmän asiasta tulisi ohjata kuntia hyödyntämään markkinakartoitusta kilpailutustensa yhteydessä. Kunnille pitäisi antaa mahdollisuus päättää, missä kilpailutuksissa markkinakartoitusta on ylipäättään järkevä käyttää, koska kokemusten mukaan markkinakartoitus ei lisää välttämättä tarjontaa kilpailutuksissa varsinkaan pienten kuntien näkökulmasta.

Ehdotuksen lyhyt siirtymäaika voi tuoda suuria ongelmia pienelle kunnalle siten lisäten kustannuksia ja pakottaa kunnat etsimään korvaavia toimintoja nopeasti. Tämä voisi johtaa siihen, että palveluja ryhdyttäisiin hoitamaan kunnan omana toimintona, koska kilpailuttamista ei ehditä tehdä siirtymäajan puitteissa.

Ehdotuksesta puuttuu muutoksen hyötyjen ja haittojen arviointi. Esitetyt vaikutuksen arvioinnit eivät ole riittäviä todentamaan sitä mitkä ovat todelliset muutosvaikutukset pienen kuntien osalta.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Näkemyksemme mukaan hankintayksiköt toteuttavat markkinakartoituksia tällä hetkelläkin laajasti. Ehdotettu kirjaus sääntelystä todennäköisesti kannustaa huolelliseen markkinakartoitukseen, koska vain huolellisesti toteutetulla markkinakartoituksella voi perustella hankinnan jakamatta jättämistä tai välttää hankinnan uudelleen kilpailuttamiselta yhden tarjouksen tilanteessa.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Koska hankinnat ja markkinatilanteet vaihtelevat, kunkin markkinakartoituksen toteutustapa on arvioitava tapauskohtaisesti. On myös hyvä, että lakiehdotus jättää markkinakartoituksen toteutustavan hankintayksikön harkittavaksi. Mietinnössä on tehty näkyväksi markkinakartoituksen merkitys, sen eri toteutustavat sekä ne hankintoja koskevat keskeiset asiat, joita hankintayksiköitä kannustetaan kartoittamaan.

Markkinakartoituksen tai hankintamallin soveltuvuuden arvioinnin pakollisuus yli 10 miljoonan euron hankinnoissa on mielestämme hyvä uudistus.

Kannustaminen hankintojen jakamiseen on hyvä tavoite ja osaltaan kannustaa jakamaan hankintoja osiin sellaisissa hankinnoissa, joissa se on tarkoituksenmukaista. On hyvä, että pykälässä erikseen mainitaan ne tilanteet, jolloin jakamisveloitteesta voidaan poiketa, mm. jos jakaminen lisää merkittävästi hankintayksikön tai toimittajan hallintokustannuksia tai johtaisi kustannusten jatkuvaan kasvuun. Näin ollen on hyvä, että hankintayksikölle jätetään harkintavaltaa, milloin on perusteltua jakaa ja milloin jättää jakamatta.

Hankintayksikölle voi pääsäännön johdosta tulla epävarmuutta siitä, milloin jakamatta jättäminen on sallittua. Lakiuudistuksen myötä on todennäköistä, että markkinaoikeudessa tullaan käsittelemään valituksia, joissa arvioidaan, milloin hankinnan jakamatta jättäminen on ollut perusteltua.

Mietinnössä ei tuoda riittävällä tavalla esiin, miten hankinnan valmistelun kuvaaminen hankinta-asiakirjoissa edistäisi hankinnan huolellista valmistelua ja toisi lisäarvoa kilpailutuksiin osallistuville. Kirjaus lisää edelleen hankintayksikön hallinnollista taakkaa. Kirjaus ei edistä hankinnan huolellisempaa valmistelua.

Tarjousten ja kilpailun lisäämisen tavoite on oikea. Käytännössä Lapin harvaan asutuilla alueilla tai pienivolyymisissa hankinnoissa tarjousten määrän kasvattaminen voi kuitenkin olla joissain tilanteissa mahdotonta.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Lakiesityksessä ehdotettu 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Tämä johtuu esityksen puutteellisesta vaikutustenarvioinnista, sen taloudellisista ja toiminnallisista vahingoista erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille sekä hyvinvointialueille, sekä ristiriidasta perustuslain 121 §:n määrittelemän kuntien itsehallinnon kanssa. On kohtuutonta, että mietinnön esitysten vaikutusten arviointi on jätetty lausunnonantajien tehtäväksi.

Esityksessä ei ole huomioitu Suomen maantieteellisiä ja toimialakohtaisia erityispiirteitä. Yleinen 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus jättää huomiotta tilanteet, joissa sidosyksikön hyödyntäminen alle 10 prosentin omistusosuudella on perusteltua ja yleisen edun mukaista, sekä määräysvallan toteutuminen on osoitettavissa. Tämä rajoitus heikentää erityisesti Suomen harvaan asuttujen alueiden, kuten Pohjois-Suomen, pohjoisen Keski-Suomen ja Itä-Suomen, mahdollisuuksia hyödyntää alueellista sidosyksikön mahdollistamaa yhteistyötä laadukkaiden, kustannustehokkaiden ja turvallisten palveluiden mahdollistamiseksi. Näillä Suomen harvaan asutuilla alueilla markkinoiden toiminta on usein rajallista, eikä kilpailu ole riittävää. Sidosyksiköiden merkitys vaihtoehtona omalle tuotannolle korostuu kyseisillä alueilla, joissa työvoiman ja osaajien saatavuus on huomattavasti heikompaa kuin Suomen kasvukeskuksissa.

Esityksen taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia ei ole arvioitu kattavasti lainvalmisteluprosessissa. Erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien kykyyn järjestää tarvitsemansa palvelut liittyvät vaikutukset jäävät epäselviksi. Kuten Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) ja valtiovarainministeriön lausunnoissa sekä mietinnössä esittämässään eriävissä mielipiteissä korostavat, esitettyyn vähimmäisomistusvaatimukseen liittyy merkittäviä taloudellisia riskejä, jotka voivat huomattavasti kasvattaa julkisen sektorin kustannuksia, erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien sekä hyvinvointialueiden kohdalla. Sallan kunta on sidosyksiköissä pienomistajana ja jäisi esityksen aiheuttamassa muutoksessa sidosyksiköiden mahdollistaman yhteistyön ulkopuolelle. Sallan kunnalla ei ole resursseja järjestää nyt sidosyksiköiltä hankittuja tukipalveluita itse. Tämä johtaisi kustannusten kasvuun, toiminnan laadun heikkenemiseen, huoltovarmuuden heikentymiseen, tietoturvariskien lisääntymiseen ja työvoimapulan pahenemiseen.

Esitys on ristiriidassa perustuslain 121 §:n kanssa, joka turvaa kuntien itsehallinnon. Lainvalmistelussa ei ole riittävästi arvioitu, miten vähimmäisomistusvaatimus rajoittaa kuntien mahdollisuuksia järjestää tarvitsemiaan palveluita. Esitys asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan niiden koon ja sijainnin perusteella, mikä vaikeuttaa erityisesti pienten ja harvaan asutuilla alueilla sijaitsevien kuntien tukipalvelujen järjestämistä ilman sidosyksiköiden tarjoamia ratkaisuja.

Esitetty 10 prosentin vähimmäisomistusvaade ei tue Suomen hallitusohjelman tavoitetta lisätä markkinaehtoista kilpailua. Julkisen sektorin palvelutarpeet eivät kasva rajoittamalla sidosyksiköiden käyttöä, vaan muutos johtaisi nykyisten yhteistyörakenteiden rikkoutumiseen ja palautumiseen omistajien omaksi toiminnaksi.

Tämä muutos aiheuttaisi merkittävän osaajapulan kuntien, kuntayhtymien ja hyvinvointialueiden tarvitsemien tukipalveluiden järjestämisessä ja kilpailuttamisessa. Sidosyksiköt tarjoavat omistajilleen kustannustehokkaan vaihtoehdon omalle palvelutuotannolle.

Mikäli Sallan kunta ei voisi enää hyödyntää olemassa olevia sidosyksiköitä, olisi perutettava uusi sidosyksikkö, sillä kunnalla ei itsellään ole resursseja tuottaa nyt sidosyksiköltä hankittavia ICT-palveluja ja palkkahallinnon palveluita. Myöskään yhteistyö Itä-Lapin seutukunnan muiden kuntien kanssa ei toisi merkittävää parannusta tilanteeseen muiden kuntien vähäisten resurssien vuoksi.

Kokonaisuudessaan julkisen sektorin kustannukset tulisivat kasvamaan merkittävästi. Tämä johtuu siitä, että uusien osaajien rekrytointitarve palveluiden järjestämiseen, tuottamiseen ja kilpailuttamiseen kasvaisi huomattavasti.

Syntyvä osaajapula kiristäisi kilpailua rajallisista asiantuntijaresursseista entisestään, nostaten julkisen sektorin työvoimakustannuksia. Kasuvat työvoimakustannukset edelleen pahentaisivat erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien sekä hyvinvointialueiden haasteita järjestää tarvitsemiaan tukipalveluita.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistussuosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Esitetty 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus aiheuttaa merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia ja toiminnallisia vahinkoja alueellisesti tuotettuihin ICT-infrastruktuurin ja perustietotekniikan palveluihin. Esitetty vähimmäisomistusvaatimus sulki pienet kunnat pois alueellisesta ICT-yhteistyöstä. Tämä olisi erityisen vahingollista Pohjois-Suomessa, missä kunnat ovat väkiluvultaan pieniä, väestö ikääntyy ja työvoima vähenee. Sallan kunnalla on 3 prosentin omistus Pohjois-Suomen alueen kuntien ja hyvinvointialueiden ICT-infrastruktuurin ja perustietotekniikan palveluja alueellisesti tuottavaan ICT-sidosyksikö LapIT Oy:stä.

On avioitu, että vähimmäisomistusvaatimus aiheuttaisi Pohjois-Suomen pienille kunnille kymmenen miljoonan euron muutoskustannukset. Lisäksi muutos nostaisi jatkuvia ICT-palveluiden kustannuksia noin 20-30 prosentilla, erityisesti pirstaleisen toimintamallin lisäresurssitarpeiden vuoksi. Suurimpana ongelmana on kuitenkin ICT-osaajien riittämättömyys ja heidän syrjäseudulle houkuttelemisen kohtuuton vaikeus.

Muutos heikentää merkittävästi kriittisten ICT-infrastruktuurin ja perustietotekniikan palveluiden laatua sekä vaikuttaisi erittäin haitallisesti tieto- ja kyberturvallisuuteen. Lisäksi muutos lisäisi merkittävästi Sallan kunnan toiminnan jatkuvuuteen ja varautumiseen kohdistuvia riskejä, erityisesti tilanteessa, jossa kansainvälinen hybridi-vaikuttaminen ja kyberuhat ovat lisääntyneet.

Pohjois-Suomen ICT-markkina on osittain toimimaton. Pienet kunnat eivät yksittäisinä toimijoina ole riittävän kiinnostavia ICT-ratkaisuja tarjoavien markkinatoimittajien näkökulmasta. Pohjois-Suomen alueellinen sidosyksikköyhteistyö mahdollistaa LapIT:n toteuttamien kilpailutusten kautta ICT-markkinoille merkityksellisen kokoisia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka muuten jäisivät syntymättä. Mikäli pienet kunnat eivät voi osallistua alueelliseen sidosyksikköyhteistyöhön, heikentää tämä niiden mahdollisuuksia hyödyntää alueellisesti koottujen, kilpailutettujen ja järjestettyjen palveluiden tuomia etuja, aiheuttaa taloudellisia menetyksiä ja heikentää kunnan elinvoimaa.

LapIT:n tuottamissa palveluissa kyse ei ole yhteishankinnoista. LapIT vastaa omalla osaamisellaan ICT-infrastruktuurin ja perustietotekniikan tuotantoon tarvittavien palvelukomponenttien kilpailutuksesta markkinoilta, komponenttien yhteensovittamisesta tuotannossa omistajien tarpeita vastaaviksi palveluiksi sekä palveluiden päivittäisestä ylläpidosta ja asiakastuesta loppukäyttäjille. LapIT tekee yhteistyötä noin 60 kilpailutetun paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen ratkaisutoimittajan kanssa palveluiden mahdollistamiseksi. Ostot markkinoilta muodostavat noin 55 prosenttia yhtiön toiminnan kustannusrakenteesta.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Käytännössä muutos johtaisi siihen, että pienet kunnat, kuten Salla, joiden omistusosuus ei täytä 10 prosentin vähimmäisvaatimusta, jäisivät alueellisen sidosyksikköyhteistyön ulkopuolelle.

Tehtyjen arvioiden mukaan esim. LapIT-yhteistyön ulkopuolelle jäävien pienten kuntien ICT-infran ja perustietotekniikan palveluiden tuottamiseen rakennetun tietoliikenne-, konesali- ja päätelaiteinfrastruktuurin sekä palvelu- ja prosessirakenteiden purkaminen, komponenttien uudelleen kilpailuttaminen, infrastruktuurin uudelleen rakentaminen ja yhteensovittaminen

maksaisi yhteistyön ulkopuolelle jääville 21 pienelle kunnalle yhteensä arviolta noin 10 miljoonaa euroa. Lisäksi palveluiden jatkuvat kustannukset kasvaisivat noin 20-30 prosenttia.

Keskeistä on ymmärtää, että kyseiset pienet kunnat edustavat Suomen asukasluvusta vain 1,4 %, jolloin ICT-muutuskustannukset ja jatkuvien kustannusten nousu ovat erittäin vahingollisia kyseisten kuntien taloudelle. Merkittävin jatkuvien kustannusten kasvua aiheuttava tekijä olisi pirstaleisen toimintamallin tuottamat lisäresurssitarpeet alueella. Todellinen ongelma olisi kuitenkin ICT-osaajien riittämättömyys. Pirstaleinen toimintamalli aiheuttaisi Pohjois-Suomessa jopa 70–100 henkilötyövuoden resurssitarpeen, mikä pahentaisi edelleen alueen ICT-osaajapulaa. Tämä aiheuttaisi merkittävää haittaa alueen pienten kuntien ICT-palveluiden kustannustehokkuudelle, laadulle ja tietoturvalle.

Erittäin merkittävä haitallinen seuraamus edellisestä olisi se, että Sallan ja vastaavien kuntien johtavien viranhaltijoiden vastuu tietoturvasta ja kyberturvallisuudesta kasvaisi merkittävästi ja tämän seurauksena kiinnostus johtotehtäviin laskisi oleellisesti. Tämän seurauksena kunnan vetovoima ja elinvoima laskisivat.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Sallan kunnan sidosyksiköiden osalta LapIT:n osalta toiminta jouduttaisiin pilkkomaan tavalla, jossa LapIT:n omistajilla toteutuisi 10 prosentin vähimmäisomistus. Yhteistyön ulkopuolelle jäävät omistajat, eli erityisesti Pohjois-Suomen pienet kunnat, joutuisivat arvioimaan, miten LapIT:n palveluita vastaavat ICT-infra ja perustietotekniikan palvelut on mahdollista järjestää. Todellinen ongelma yhteistyön ulkopuolelle jäävien pienten kuntien kohdalla on tietohallinto-, ICT-palvelutuotanto- ja hankintaosaamisen riittämättömyys, joka haastaa omistajien edellytyksiä toiminnan uudelleen organisoitumiselle.

Sallan kunnan näkemys on, että hankintarenkaat tai yhteishankintayksiköt eivät tarjoa ratkaisuja Pohjois-Suomen pienten kuntien palveluiden tuottamiseksi, mikäli pienet kunnat jäävät alueellisen sidosyksikköyhteistyön ulkopuolelle. Hankintarenkaat tai yhteishankintayksiköt mahdollistavat ainoastaan yksittäisten palvelukomponenttien kilpailuttamisen markkinoilta. Kuitenkin toimivien palveluiden kannalta keskeistä on sidosyksikön osaaminen ja resurssit, joiden avulla kilpailutetut palvelukomponentit yhdistetään saumattomiksi palveluketjuiksi ja ylläpidetään niitä loppukäyttäjien tarpeisiin. Toisin sanoen syntyy yhtenäinen ja turvallinen kokonaisuus, jota tukee selkeä asiakaspalvelurajapinta arjen kysymyksissä. Palveluiden yhteensovittaminen vaatii korkeatasoista palvelutuotannon ja -hallinnan osaamista. Tämä voidaan järjestää vain sidosyksikkömuotoisella ratkaisulla, sillä hankintarenkailla ja yhteishankintayksiköillä ei voi olla omaa palvelutuotantoa.

Sidosyksikön tarjoamat palvelut perustuvat sen omaan asiantuntemukseen sekä sen kilpailuttamien kumppaneiden yhteistyöhön. Hankintarenkaissa ja yhteishankintayksiköissä vastuu kilpailutettujen palvelukomponenttien yhteensovittamisesta ja palvelutuotannosta siirtyy loppuasiakkaalle. Käytännössä pienillä kunnilla ei ole riittävästi osaamista eikä resursseja tuottaa esim. ICT-palveluita kustannustehokkaasti, laadukkaasti ja tietoturvallisesti. Tämän vuoksi sidosyksikkömuotoisen yhteistyön merkitys korostuu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Harvaan asutuilla alueilla on myös tärkeää, että sidosyksikkö kokoaa alueelliset tarpeet merkityksellisen kokoisiksi hankintakokonaisuuksiksi markkinoilta. Jos pienet hankintayksiköt joutuisivat neuvottelemaan suurtoimittajien kanssa itsenäisesti, niiden neuvotteluasema heikkenisi huomattavasti. Tämä johtaisi kasvaviin kustannuksiin, epäedullisiin sopimusehtoihin, palveluiden saatavuusongelmiin, tietoturvariskeihin ja osaamisen hajautumiseen.

Hankintalain mahdollistamaan avoimuusilmoitukseen liittyvät samat yllä kuvatut ongelmat. Alueellisten sidosyksikköjen hyöty omistajille on nimenomaan toimia osaamisen keskittymänä, tukea omistajien palveluiden strategista kehittämistä ja tuottaa palvelutuotannon volyymietuja omistaja-asiakkaille. Avoimuusilmoituksen mahdollistama kolmen vuoden määräaikaisuus on merkittävä rajoite kriittisten ICT-infrastruktuuri- ja perustietotekniikkapalveluiden tuottamisessa. Se on myös riittämätön, jotta ICT-palveluiden elinkaaren huomioimiseen perustuvat laatu- ja kustannushyödyt voisivat konkreettisesti toteutua.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Sallan kunta ei näe esitetystä muutoksesta mitään taloudellisia tai muita hyötyjä. Sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaade aiheuttaa merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia ja toiminnallisia vahinkoja erityisesti yhteistyön ulkopuolelle jääville Pohjois-Suomen pienille kunnille sekä hyvinvointialueelle.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutokseen tarvitaan?

Esitetyt siirtymäajat ovat täysin riittämättömiä uusien yhteistyörakenteiden muodostamiseen ja niihin liittyvien päätösten tekemiseen, olemassa olevien lukuisten sopimusten purkamiseen, hankintaosaamisen hankintaan, palveluiden kilpailuttamiseen, palvelutuotannon järjestämiseen, uusien sopimusten solmimiseen, mahdolliseen omaisuuden siirtoon jne. Siirtymävaiheen toteuttaminen hallitusti ja vaiheittain edellyttää vähintään viiden vuoden siirtymäaikaa.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Palveluiden tuottamisessa siirtyminen nykyisistä keskitetyistä tuotantomalleista kohti pirstaleisempia tuotantomalleja edellyttää seuraavia toimenpiteitä sidosyksikköyhteistyön ulkopuolelle jäävien omistajien osalta:

- Palvelutuotantomallien arviointi ja resurssisuunnittelu: Selvitys siitä, mitä palveluita voidaan tuottaa itsenäisesti omien resurssien ja osaamisen puitteissa, yhteistyössä muiden ulkopuolelle jäävien omistajien kanssa, tai hankkimalla palvelukomponentteja markkinoilta kilpailutuksen kautta.
- Palveluketjujen suunnittelu ja yhteensovittaminen: Suunnitelman laatiminen siitä, miten eri tavoin tuotetut palvelukomponentit yhdistetään hallittavaksi kokonaisuudeksi ja palveluketjuiksi.
- Tarvittavien resurssien hankinta: Tuotantoresurssien varmistaminen rekrytoimalla, perustamalla uusia sidosyksiköjä tai kilpailuttamalla palveluna markkinoilta.
- Uusien sopimusten kilpailuttaminen: Sopimusten sisältöjen muuttuessa olennaisesti joko hankintayksiköt erikseen tai uudet perustetut sidosyksiköt kilpailuttavat uudet sopimuskokonaisuudet markkinoilta.
- Uuden palveluinfrastruktuurin suunnittelu ja perustaminen: Uuden palveluinfrastruktuurin suunnittelu ja toteutus, mukaan lukien hallinto, tukipalvelut ja palveluhankinta.
- Hallittu migraatio uuteen ympäristöön: infrastruktuurin ja palveluiden vaiheittainen ja hallittu siirtäminen uuteen palvelutuotantoympäristöön.
- Vanhojen sopimusten ja tuotannon alasajo: Nykyisten sopimusten irtisanominen sekä vanhan palvelutuotannon hallittu alasajo.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Ensisijainen vaihtoehto:

Poikkeuksena pienille kunnille (asukasluku alle 10 000) tulee mahdollistaa palveluiden hankinta sidosyksiköltä myös alle 10 prosentin omistuksella. Jokaista kymmentä pientä kuntaomistajaa, joilla on alle 10 prosentin omistus sidosyksiköstä, kohden tulee olla yhteinen hallituspaikka sidosyksikössä.

Vaihtoehtoinen poikkeus:

Harvaan asuttujen alueiden yhteistyössä sidosyksikön omistajilla tulisi olla mahdollisuus hankkia palveluita sidosyksiköltä alle 10 prosentin omistuksella, mikäli sidosyksikön toiminta-alueen väestöpohja on enintään 300 000-500 000 asukasta.

Yllä esitetyt vaihtoehtoiset poikkeukset hallituksen lakiesitykseen tukevat hallituksen tavoitetta hyödyntää sidosyksiköitä tarkoituksenmukaisella tavalla ja edistävät yleisen edun toteutumista. Poikkeukset ehkäisevät merkittävien kustannus- ja haittavaikutusten syntymistä, erityisesti pienten kuntien kohdalla, kuten myös kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV 9/2024) selvityksessä on todettu. Poikkeukset mahdollistavat riittävän osaamisen saatavuuden harvaan asutuilla alueilla, mikä on välttämätöntä palveluiden tuottamiseksi. Lisäksi poikkeukset tukevat merkityksellisen kokoisten liiketoimintamahdollisuuksien muodostumista ratkaisupalveluja tarjoaville markkinatoimijoille harvaan asutuilta alueilta. Näin voidaan jatkossakin tarjota kustannustehokkaita ja laadukkaita palveluita Suomen harvaan asutuilla alueilla, mikä osaltaan mahdollistaa alueiden elinvoimaisuuden säilymisen. Poikkeukset turvaavat erityisesti pienten kuntien palveluiden saatavuuden, huoltovarmuuden sekä tieto- ja kyberturvallisuuden sekä varautumisen kyberuhkiin ja hybridivaikuttamisen riskeihin.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Lakiluonnoksen 2 §, 71 §, ja 81 § ovat ehdottoman tarpeellisia ja välttämättömiä lisäyksiä hankintalakiin. Lakiluonnos ja perustelut on laadittu tältä osin hyvin. Erityisesti 81 §:n mukainen harkinnanvarainen poissulkumahdollisuus sulkea pois tarjoaja ”jonka luotettavuus on todettu siinä määrin riittämättömäksi, että kansalliselle tai paikalliselle turvallisuudelle aiheutuva riski olisi ilmeinen”. Laissa tulee olla selkeä kirjaus siitä, että kansallisen viranomaisen antama ohje tai tulkinta korkean riskin toimittajasta, tuotteesta tai palvelusta riittää sulkemaan tällaisen tarjoajan pois tarjouskilpailusta.

Toivoisimme, että laki antaisi mahdollisuuden tukeutua poissulkemisessa myös toisen EU-maan kansallisen viranomaisen tulkintaan korkean riskin toimittajasta.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Hallinnollinen taakka ei esityksen perusteella hankintayksikön näkökulmasta vähene.

Toivottavaa olisi se, että rikosrekisteriotteiden tarkastukset olisi mahdollista tehdä sähköisesti.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Jälki-ilmoitusvelvoitteen laajentaminen on ymmärrettävä uudistus tilastoinnin ja hankintojen kokonaiskuvan saamiseksi. Toisaalta uudistus myös selkeyttää ilmoittamisvelvollisuutta yhdenmukaisemmiksi.

Jälki-ilmoitusvelvoitteen laajentaminen lisää kuitenkin edelleen hankintayksiköiden hallinnollista työtä. Jälki-ilmoitusten automatisointiin olisi syytä panostaa hallinnollisen taakan vähentämiseksi.

Muut huomiot

Huomio ja lisäarviointipyyntö koskien mietinnön lukua 7.1., kohta 15 §.:

Mietinnön luvussa 7.1. todettuun kohtaan, jonka mukaisesti hankintalain 15 §:n 6 momentin mukaista sidosyksikköpoikkeusta ei sovelleta niihin sidosyksiköihin, joissa on enemmän kuin yksi omistaja tulee selkeyttää. Mietinnön mukaan siten sidosyksikön ei olisi sallittua tehdä hankintoja omistajaltaan tai sisarsidosyksiköltä, jos sidosyksiköllä on enemmän kuin yksi omistaja. Kunnilla on usein 100 prosenttisesti omistettuja tytäryhtiöitä, jotka hoitavat kunnassa esimerkiksi vedenjakelua, kehitystyötä tai kunnan kiinteistöjen hoitoa. Kyseisillä tytäryhtiöillä on vain yksi omistaja ja kuuluvat ns. kuntakonserniin. Rajaako mietinnössä esitetty tulkinta pois mahdollisuuden, että kyseinen kunnan täysin omistama tytäryhtiö ei voisi hyödyntää kunnan osittain omistaman ja muiden omistajien kanssa yhteisessä määräysvallassa olevan sidosyksikön tuottamia palveluita, kuten ICT-infrastruktuuri ja perustietotekniikan palveluita. Asia tulisi arvioida huolellista hankintadirektiivin pohjalta ja tarkentaa nimenomaisissa tilanteissa.

Hallinnollisen työn ja kustannusten kasvu:

Hankintayksiköille kohdistuu tälläkin hetkellä merkittävä määrä hallinnollista työtä. Kokonaisuutena lakiehdotus lisää merkittävästi hankintayksiköille asetettavaa työtä. On syytä huomata, että hallinnollisen työn lisääminen on aina lakiesityksessäkin esitettyjen pääasiallisten tavoitteiden kannalta merkityksellisemmiltä valmistelun osilta pois, kuten markkinakartoitukselta, hankinnan kohteen määrittelyltä ja sopimusehtojen määrittelyltä. Hankintayksiköillä ei tule olemaan kasvavia resursseja hankintojen valmisteluun.

Hallituksen esityksen virheelliset oletukset sidosyksiköistä:

Hallituksen esityksessä esitetään virheellinen oletus, että sidosyksiköiden avulla pyrittäisiin kiertämään hankintalakia. Todellisuudessa sidosyksiköt ovat hankintayksiköitä, jotka ovat velvollisia kilpailuttamaan hankkimansa palvelut ja tavarat hankintalain mukaisesti. Esityksessä väitetään myös, että sidosyksikköhankintojen korvaaminen kilpailutuksilla tuottaisi aina positiivisia vaikutuksia. Käytännön kokemukset kuitenkin osoittavat, että vaikutukset vaihtelevat merkittävästi toimialan, hankittavan palvelun, markkinatilanteen ja sidosyksikön mukaan. Yksioikoisten väitteiden esittäminen ilman perusteellisia selvityksiä ja vaikutustenarviointeja voi johtaa harhaanjohtavaan kuvaan, mikä saattaa ohjata julkista mielipidettä virheellisesti.

Selkälä Seppo
Sallan kunta - Kunnanhallitus